

ԳԱՀԻՐԷԻ ՀԲԸՄ-Ի ՍԱԹԵՆԻԿ ՉԱԳՐՈՐ
ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ
ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆ

Հայ Գիրքի Տպագրութեան 500-ամեակին Առթիւ

ՊԵՐՃ ԹԵՐԶԵԱՆ

ԳԱՀԻՐԷ, ԱՊՐԻԼ 2012

ՄՈՒՏՔ

Բարերարուհի Սաթենիկ Չազըր իր կարեւոր նուիրատուութիւնը Գահիրէի ՀԲԸՄ-ին փոխանցած է Յուլիս 1976-ին:

Ան շիջած է Մայիս 1982-ին: Կարգ մը դժուարութիւններու հետեւանքով նուիրատուութիւնը կարելի եղած է օգտագործել միայն 1996-էն սկսեալ:

Այդ թուականէն ասդին, շնորհիւ սոյն նուիրատութեամբ գոյացած հիմնադրամին, Գահիրէի ՀԲԸՄ-ը ունեցած է բազմաճիւղ եւ լայնածաւալ բարեսիրական եւ մշակութային գործունէութիւն:

Բարեսիրական մարզէն ներս, պահանջուած պայմանները լրացնող համայնքի բոլոր զաւակները անխտիր կ'օգտուին ապրուստի եւ դեղորայքի յատկացումներէ, առողջապահական խնամքի ծրագրէն եւ կրթաթոշակներէ: Հայերէն լեզուի հանգստեան կոչուած ուսուցիչներ կ'օգտուին յաւելեալ «քաջալերական կենսաթոշակէ», ինչպէս նաեւ հայկական միութիւններ՝ զանազան յատկացումներէ:

Մշակութային գործունէութիւնը կ'ընդգրկէ մշակութային հանդէսներու եւ ցուցահանդէսներու կազմակերպում, ուսումնասիրական պարապմունքներու յատկացումներ, գիրքերու եւ պարբերականներու հրատարակութիւն եւ մշակութային այլ յատկացումներ:

Հանրութեան մտքին մէջ ընդհանրապէս այն թիւր տպաւորութիւնը գոյութիւն ունի թէ Գահիրէի ՀԲԸՄ-ը միայն բարեսիրական գործունէութիւն ունի, թերեւս հաշուի առնելով այդ գործունէութեան հսկայ ծաւալը: Մինչդէռ իրականութիւնը այն է, որ բարեսիրականի կողքին Միութիւնը ունի նաեւ մշակութային լայնածիր եւ կարեւոր գործունէութիւն:

Հայ գիրքի տպագրութեան 500-ամեակի համազգային նշումը թերեւս յարմար առիթ է ՀԲԸՄ-ի Սաթենիկ Չագրր հիմնադրամի մշակութային իրագործումներու ծիրին մէջ, անդրադառնալու վերջին 15 տարիներուն ընթացքին, այսինքն՝ հիմնադրամին գործի սկսելու թուականէն՝ 1996-էն մինչեւ 2011, եւ անկէ յետոյ մինչեւ ներկայ գրութեան թուականը, հիմնադրամին ունեցած հրատարակչական այլազան գործունէութիւններուն:

Կը յուսանք այս ձեւով արժանին մատուցած ըլլալ 500 տարի առաջ հայ հրատարակչութեան հիմը դնող երախտաւորներուն, 20-րդ դարու եզրիպտահայ մեծ բարերարուհիին եւ Սաթենիկ Չագրր Հիմնադրամի հրատարակչական գործունէութեան մէջ մտաւորական եւ վարչական ներդրում ունեցողներուն:

* * *

Ինչպէս նշուեցաւ, տեղեկատուական բնոյթ ունեցող այս հրատարակութեան նպատակն է ներկայացնել Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի Սաթենիկ Չագրր Հիմնադրամի ցարդ ծաւալած հրատարակչական գործունէութեան ամփոփ պատկերը:

«Հրատարակչական» տարագումին տակ ներառնուած են գիրքերու եւ պարբերականներու հրատարակութիւնը, ինչպէս նաեւ փաստագրական ու «պատմագրական» բնոյթի աշխատանքները:

Հրատարակչութեան աւանդական ըմբռնումը նկատի կ'ունենայ թղթատիպ գրականութիւնը: Ներկայ հրատարակութեան մէջ ընդգրկուած է նաեւ թուանշային հրատարակչութիւնը, հաշուի առնելով այն իրողութիւնը, թէ հրատարակչութեան այդ տարբերակը լայն տարածում գտած է ի մասնաւորի ներկայացուած գործունէութեան ժամանակահատուածին հետ համընկնող վերջին տասնամեակին ընթացքին:

Այս հիման վրայ ներկայացուած նիւթը* կ'ընդգրկէ հետեւեալ բաժինները՝

- 1- Տպագիր գիրքեր (մանրամասն ցուցակով)
- 2- Մամուլ (տպագիր եւ թուանշային)
- 3- Մամուլի թուանշային հաւաքածոներ
- 4- Երաժշտական հրատարակչութիւն
- 5- Նկարչական հրատարակչութիւն
- 6- «Պատմագրական» գործունէութիւն

* Ընթերցողին ազնիւ ուշադրութեան կը յանձնենք թէ ներկայ հրատարակութեամբ ներկայացուած նիւթերէն որոշ հատուածներ կամ բաժիններ օգտագործուած են հեղինակին կողմէ «Հայկական Հրատարակչական Գործունէութիւնը Եզիպտոսի Մէջ Այսօր» ընդհանուր խորագրով գեկոյցին մէջ, որ պատրաստուած է ներկայացուելու 19-24 Ապրիլ 2012-ին Երեւանի մէջ գումարուելիք Գրողներու Համահայկական 6-րդ Համաժողովին:

1- ՏՊԱԳԻՐ ԳԻՐՔԵՐ

1995 թուականին սկսեալ, Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի Սաթենիկ Չազրր Հիմնադրամի միջոցներով ցարդ (Ապրիլ 2012) հրատարակուած են 74 գիրքեր եւ պրակներ, որոնցմէ 57-ը հայերէն լեզուով, իսկ մնացեալները՝ հայկական նիւթեր շօշափող 17 անուն գիրք, այլ լեզուներով (արաբերէն եւ անգլերէն):

Այս ծիրին մէջ լոյս տեսած վերջին հրատարակութիւնն է (Յունուար 2012) ամերիկահայ ծանօթ պատմաբան Ճորճ Պուռնուրեանի «A Concise History of the Armenian People» հատորին արաբերէն թարգմանութիւնը:

Տեղին պիտի ըլլար նշել թէ Գահիրէի Բարեգործականի հրատարակած հայ մշակոյթի գանձարանը հարստացնող բազմաբնոյթ գիրքերուն մէջ կան կոթողական գործեր, որոնցմէ կարելի է առանձնապէս յիշատակել Մեսրոպ Մաշտոցի անուան Մատենադարանի աւագ գիտաշխատող Աստղիկ Գեորգեանի երկու ստուարածաւալ հատորները՝ «Հայ Մանրանկարիչներ-մատենագիտութիւն 9-19 դդ.» եւ «Անանուն Հայ Մանրանկարիչներ - 9-17դդ.»:

Անոնց կարգին կարելի է յիշատակել նաեւ եգիպտահայ երաժշտագետ Հայկ Աւագեանի «Տիգրան Չուհաճեան "Արշակ Բ"» աշխատասիրութիւնը, որ առաջին անգամ ըլլալով տպագիր վիճակով լոյսին կը բերէր հայկական առաջին օփերան, երկու ձեւով՝ դաշնամուրային եւ նուագախմբային նուագազրութիւններով, կից ունենալով նուագախմբային գործիքներու իրենց ձայնաբաժինները՝ ամփոփուած 24 տետրակներու մէջ:

2003թ. Երեւանի մէջ գումարուած Հայագիտական Միջազգային Համաժողովի ընթացքին, «Հայագիտութեան Արդի Վիճակը եւ Նրա Զարգացման Հեռանկարները» խորագրով զեկոյցին մէջ, ՀՀ ԳԱԱ

Արուեստի Իստիտուտի տնօրէն երաժշտագէտ Գէորգ Գեօրգեան վերջին տարիներուն երեք կարեւորագոյն նշանակութիւն ունեցող երաժշտագիտական հրատարակութիւններուն շարքին կը յիշէր այս հրատարակութիւնը:

Վերոյիշեալ գիրքերէն զատ, Գահիրէի ՀԲԸՄ-ը հրատարակած է հայրենի, սփիւոքահայ թէ օտար հեղինակներու պատմական, նկարչական եւ երաժշտական նիւթեր շօշափող բազմաթիւ արժէքաւոր հատորներ, որոնց մանրամասն ցուցակը տրուած է յաջորդ էջերուն մէջ:*

* Ընթերցողը հաւանաբար նկատէ թէ գիրքերուն ցուցակը կը սկսի 1995 թուականին լոյս տեսած Սոհամէտ Ռիֆաաթ Էլ Իմամի մագիստրական թէզը հանդիսացող «Հայերը Եգիպտոսի Մէջ 19րդ Դարուն (AlArman fi Masr fil Karn el Tasee Ashar)» գիրքով:

Միւս կողմէ, յիշուած է թէ Սաթենիկ Չագըր Հիմնադրամը սկսած է գործել 1996 թուականին:

Իրողութիւնը այն է, որ Գահիրէի ՀԲԸՄ-ը 1995-ին տպուած նշեալ գիրքը լոյս ընծայած է իր սեփական պիւտճէով, սակայն զայն ներառած է Սաթենիկ Չագըր Հիմնադրամի հրատարակած գրացուցակին մէջ, քանի որ վերջին հաշուով բոլոր գիրքերն ալ Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի հրատարակութիւնը կը համարուին:

ԳԱՆՏԻՐԵՐ ՆԳԸՄ-Ի ՄԱԹԵՆԻԿ Ը. ՉԻԳԸԸ ՆԻՄՆԱԳՐԱԿԱՄԻ
ՆՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

1995 – 2012

ԹԻՒ	ԹՈՒԲԱԿԱՆ	ԳԻՐՔԻ ԱՆՈՒՄ	ԼԵԶՈՒ
1	1995	Ներկնակ – Պատրաստող – Խմբագրող الأمن في مصر في القرن التاسع عشر Մոհամեդ Ռիժաաթ Էլ Իման	Արաբերեն
2	1997	بروات ديميرجيان ARMENO - EGYPTIAN PAINTER مصور أرمنى - مصري Նյանդ Քելիշեան	Անգլերեն Արաբերեն
3		مختارات من الشعر الأرمنى عبر العصور Վարդուժան Գազանճեան	Արաբերեն
4		FESTIVAL OF ARMENIAN ARTS AND CULTURE IN EGYPT – ALBUM مهرجان الثقافة والفنون الأرمينية في مصر - كتالوج	Անգլերեն Արաբերեն
5	1998	الكسندر صاروخان - نبذة عن حياته وفنه وأعماله Նյանդ Քելիշեան	Արաբերեն
6		ՆԱՅ ՄԱՆՐԱՆԿԱՐԻՉՆԵՐ, ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ 9-19 ԴԴ. Ասպրիկ Գերոզեան	Տայերեն

ԹԻԷ	ԹՈՒՎԱԿԱՆ	ԳԻՐՔԻ ԱՆՈՒՆ Ներինակ – Պարրապարտ – Խմբագրող	ԼԵԶՈՒ
7	1999	ՏԻԳՐԱՆ ՉՈՒՆԱԾԵԱՆ - Նայր Մեր եւ Սուրբ Սուրբ Նայկ Աւագեան	Նայերեն
8 9 10-34		ՏԻԳՐԱՆ ՉՈՒՆԱԾԵԱՆ - «Արշակ Բ.» օվերա ա- երգի եւ դաշնակի իսմար բ- նուագազրոյթին գ- նուագախումբի նուագարաններ Նայկ Աւագեան	
35		ՏԻԳՐԱՆ ՉՈՒՆԱԾԵԱՆ - Աւէ Մարիա Նայկ Աւագեան	
36		ՏԻԳՐԱՆ ՉՈՒՆԱԾԵԱՆ - Կատոթ եւ Չորս Ֆիլկ Նայկ Աւագեան	Նայերեն
37	2000	ՄԱԿԱՐ ԵԿՄԱՆԵԱՆ - Դաշնակի Սրբեղծագործութիւններ Նայկ Աւագեան	
38		ՔՐԻՍՏԱՍՓՈՐ ԿԱՐԱ - ՄՈՒՐԶԱ - Դաշնակի Սրբեղծագործութիւններ Նայկ Աւագեան	
39		ԱՆԷՔԱՆՆԴԻ ՄՊԵՆԴԻՐՈՒՄԻՆ» Քառանուն Դաշնակի Նամար Նայկ Աւագեան	
40		ԱՐՔԱՏԻ ՔՈՒԿԷԼ - Էջեր Ալյումն եւ Նայկական Պար Նայկ Աւագեան	

ԹԻԻ	ԹՈՒՄԱՆ	ԳԻՐՔԻ ԱՆՈՒՆ Ներինակ – Պարրապող – Խմբագրող	ԼԵԶՈՒ
41		ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՆԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՆՐԱՄԱՅՆՔԸ Տիգրան Գերոզեան	Տայերեն
42	2001	ՍԱՐԻԱՆԸ ԵՒ ԵԳԻՊՏՈՒԸ - SARIAN & EGYPT Շահեն Խաչատրեան	Տայերեն - Անգլերեն
43		SARIAN & EGYPT ساريان ومصر Շահեն Խաչատրեան	Անգլերեն - Արաբերեն
44		طائفة الأرمين الكاثوليك في مصر Տիգրան Գերոզեան	Արաբերեն
45	2002	القضية الأرمنية في الدولة العثمانية Մոխանեղ Ռիժաայթ Էլ Իմամ	Արաբերեն
46		ԿՐՕՆՔԻ ԵՒ ԵԿԵՂԵՅԻԻ ՄԱՍԻՆ Տիգրան Գերոզեան	Տայերեն
47	2003	الأرمن في مصر (١٨٩٦ - ١٩٦١) Մոխանեղ Ռիժաայթ Էլ Իմամ	Արաբերեն
48		ՆԱՅ ԳԱՂՈՒԿԵԽԱՄՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ - (Միջնադարից Մինչև 1920) Խաչոբ Ա. Վարդգես Միքայելեան	Տայերեն
49	2004	ALBUM OF SELECTED RECORDINGS OF ARAM KHACHATURIAN'S WORKS Տայի Արագեան	Անգլերեն

ԹԻԻ	ԹՈՒՄԿԱՆ	ԳԻՐՔԻ ԱՆՈՒՆ Ներինակ – Պարրապող – Խմբագրող	ԼԵԶՈՒ
50		ՆԱՅ ՄԱՄՈՒԼԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ Սուրեն Պալյանյան	Նայերն
51		HISTORIC TEXTS ABOUT THE ARMENIAN CAUSE Սոհաներ Ռիժասյազ Էլ Իմսա	Անգլերեն
52		Թ. - ԺԷ Դարերու Անանուն Նայ Մանրանկարիչներ Մարենագիրութիւն IX - XVII դդ. Աստղիկ Գեորգեան	Նայերն
		ՏԻԳՐԱՆ ԶՈՒՅԱՃԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԷՆ 5 ՀԱՏՈՐ	
53	2005	Սրբերձագործութիւններ դաշնակի համար Նայկ Ասագեան	
54		Մեներգներ եւ խմբերգներ դաշնակի նուագակցութեամբ Նայկ Ասագեան	
55		Սրբերձագործութիւններ նուագախումբի համար Նայկ Ասագեան	Նայերն
56		Սրբերձագործութիւններ փողային նուագախումբի համար Նայկ Ասագեան	
57		Յաներժ շարժում, դաշնակի եւ նուագախումբի համար Նայկ Ասագեան	

ԹԻԻ	ԹՈՒՐԱՆՆ	ԳԻՐՔԻ ԱՆՈՒՆ Ներկանակ – Պարբերագրող – Խմբագրող	ԼԵԶՈՒ
58		ԳՈՐՉԱՐԿ ԴԱՉԱՐՈՍՄԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ 10 ՉԱՏՈՐ	
59		Սյուեղծագործություններ դաշնակի համար Նայկ Աւագեան	
60		Սյուեղծագործություններ ջութակի և դաշնակի համար Նայկ Աւագեան	
61		Սյուեղծագործություններ թաջութակի և դաշնակի համար Նայկ Աւագեան	
62	2005	Սյուեղծագործություններ սրինգի և դաշնակի համար Նայկ Աւագեան	Նայերեն
63		Սյուեղծագործություններ երգեհոնի համար Նայկ Աւագեան	
64		Սյուեղծագործություններ լարային քառամուսուկի համար Նայկ Աւագեան	
65		Նայկական ծիսերգություն, դաշնակի, ջութակի և թաջութակի համար Նայկ Աւագեան	
		Ռոմանս, Կարոսի երգ, դաշնակի, սրինգի, և ջութի համար Նայկ Աւագեան	

ԹԻՒ	ԹՈՒԱԿԱՆ	ԳԻՐՔԻ ԱՆՈՒՄ Ներինակ – Պարրապրոլ – Խմբագրող	ԼԵԶՈՒ
66	2005	Ութ փոփոխակ կոմիտաս Վարդապետի ժողովրդավան եղանակի վրա, սրինգի, 2 ջութակի, ջութի և թաջութակի համար Նայկ Աւագեան	Նայերեն
67		Պարարագ, Նախարան, օպուայի, 2 ջութակի, ջութի և թաջութակի համար Նայկ Աւագեան	
68	2006	SIMON SHAHRİKIAN سيمان شوريكيان Նյանոյ Քելշեան	Անգլերեն Արաբերեն
69		ՆԱՅ ՊԱՐՔԵՐԱԿԱՆ ՄԱՍՈՒԼԻ ՊԱՏՈՒԹԻՒՆ ԺԷ-ԺԹ-ՂԱՐԵՐ Ա. Ա. Խարաբեան - Մ.Ն. Մխիթարեան - Լ.Մ. Գեորգեան	Նայերեն
70	2007	صحافة الأرمن في مصر Րամի Աթա Մլարիիզ	Արաբերեն
71		ARMENIAN – EGYPTIAN HISTORICAL & CULTURAL TIES Վլադիմիր Բարխուդարեան - Մեն Արեշապեան - Նիկոլայ Յովիանինսկեան Յասմիկ Սյրեփանեան - Նայիրի Նամբիկեան - Վարուժան Գազանճեան Ռուբեն Կարապետեան	Անգլերեն
72	2009	العلاقات العربية الأرمنية – الماضي والحاضر Մոհամեդ Ռիֆաաթ Էլ Իմամ	Արաբերեն

ԹԻԲ	ԹՈՒՐԱԿԱՆ	ԳԻՐՔԻ ԱՆՈՒՄ Ներինակ – Պարբաբար – Խմբագրող	ԼԵԶՈՒ
73	2011	الكتابات التاريخية العربية عن الإبادة الأرمنية Նիքոլայ Յովիանինսեան	Արաբերեն
74	2012	موجز تاريخ الشعب الأرمني Ճորճ Պուռնութեան	Արաբերեն

2- ՄԱՄՈՒԼ

Ա.- ՏՊԱԳԻՐ ՄԱՄՈՒԼ

1. «Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Տ Ո Ի»

Գահիրեի ՀԲԸՄ-ը 1996-էն սկսեալ եռամսեայ պարբերականութեամբ հայերէն լեզուով լոյս կընծայէ Միութեան Եգիպտոսի պաշտօնաթերթ «Տեղեկատու»ն: Սոյն պարբերականը նախապէս լոյս տեսած է 1956-էն 1981 եւ դադրած՝ տպագրական դժուարութիւններու պատճառով: Պարբերաթերթին նոր շրջանի պատասխանատու խմբագիրները յաջորդաբար եղած են՝

Պերճ Թերզեան (1996-1998) թիւ 1-9

Տիգրան Գեորգեան (1999-2002) թիւ 10-23

Արաքսի Տեովլէթեան (2002-2011) թիւ 24-61

Շաբէ Մարգարեան-Արթինեան (2012-) թիւ 62-էն

Ասոնցմէ զատ, պարբերաթերթը նոյն շրջանին ունեցած է խմբագրական կազմ մինչեւ թիւ 9 եւ խմբագիր՝ Հերի Չէչճէնեան (1996-2000) թիւ 1-17:

2. «Ա Ր Ե Գ» (Դիւան արաբական եւ հայկական մշակոյթներու)

Գահիրեի ՀԲԸՄ-ը Մայիս 2010-էն սկսեալ արաբերէն լեզուով ամսօրեայ պարբերականութեամբ լոյս կընծայէ սոյն թերթը, որ ուղղուած է Եգիպտոսի եւ արաբական աշխարհի մտաւորականութեան:

Պարբերականը անվճար կը դրկուի բոլոր դիմորդներուն: Պարբերականին պատասխանատու խմբագիրն է Տոքթ. Սոհամէտ Ռիֆաաթ էլ Իմամ, իսկ հայկական նիւթերու խմբագրական խորհրդատուն՝ Պերճ Թերզեան:

* * *

Վերոյիշեալներէն գատ, Գահիրէի ՀԲԸՄ-ը 90 տոկոսով սատարած է «Արեւ» օրաթերթի արաբալեզու նոյնանուն ամսօրեայ յաւելումաձին հրատարակութեան պիւտճէին, երբ ան կը հրատարակուէր Հայ Ազգային Հիմնադրամի կողմէ 1998-էն սկսեալ մինչեւ 2009, երբ պարբերաթերթը վարչական դժուարութիւններու պատճառով դադրեցաւ լոյս տեսնել:

Սոյն ամսօրեային պատասխանատու խմբագիրն էր Տոքթ. Մոհամէտ Ռիֆաաթ էլ Իմամ, իսկ հայկական նիւթերու խմբագրական խորհրդատուն՝ Պերճ Թերզեան:

Բ.- ԹՈՒՎՆՆԱՅԻՆ ՄԱՄՈՒԼ

Գահիրէի ՀԲԸՄ-ը Յունիս 2007-էն սկսեալ ունի անգլերէն լեզուով կայքէջ մը՝ www.AgbuEgypt.com:

Սոյն կայքէջին խմբագիրն է Տոքթ. Վիզէն Ճիզմէճեան (ներկայիս ատենապետ Գահիրէի ՀԲԸՄ-ին): Կայքէջին նիւթերը առընչուած են՝

- ՀԲԸՄ-ի անցեալ եւ ընթացիկ գործունէութեան.
- Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ ՀԲԸՄ-ի զոյգ մասնաճիւղերուն գործունէութեան
- Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ զոյգ ՀՄԸՄ ՆՈՒՊԱԲ մարզարաններու գործունէութեան :

Կայքէջը, վերոնշեալներէն գատ, ունի լրատուական եւ տեղեկագրական բազմաբնոյթ ստորաբաժանումներ, որոնցմէ կը ներկայացնենք հետեւեալները՝

- **Մամուլ**՝ Newsletter գլուխին տակ կարելի է կարդալ հին եւ նոր թիւերը՝
ՀԲԸՄ-ի «Տեղեկատու» եռամսեայ պարբերաթերթին (հայերէնով)
«Արեւ» եւ «Արեգ» ամսագրերուն (արաբերէնով)

- **Լուսանկարչական Արխիվ**՝ Photo Gallery
Գահիրեի եւ Ադեքսանդրիոյ ՀԲԸՄ-ի եւ ՀՄԸՄ ՆՈՒՊԱՐԻ մասնաճիւղերու գործունէութիւններուն վերաբերեալ լուսանկարչական տարեկան արխիվ 1955-էն ցարդ:
- **Ժամանակագրական Տարեգրութիւն** ՀԲԸՄ-ի Եգիպտոսի վերոնշեալ կառոյցներուն՝ 1955-էն ցարդ:
- **Տեսանիւթերու արխիվ**՝ ՀԲԸՄ-ի եւ ՀՄԸՄ ՆՈՒՊԱՐԻ անցեալի եւ ներկայի ձեռնարկներու:
- **Մուտքագրումի մէջ են** Եգիպտահայ «Արեւ» օրաթերթի թուանշային արխիվը (1915-2000) եւ եգիպտահայ նկարիչներու կենսագրութիւններն ու նկարներու նմոշները:

3- ՄԱՄՈՒԼԻ ԹՈՒՎԱՆՇԱՅԻՆ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆՆԵՐ

ա- Հայերեն Թուանշային Հաւաքածոյ

Գահիրէի ՀԲԸՄ-ը 1997 թուականին ձեռնարկեց Եգիպտոսի մէջ լոյս տեսնող երկու օրաթերթերը՝ «Արեւ»ը եւ «Յուսաբեր»ը, ինչպէս նաեւ «Ջահակիր» երկշաբաթաթերթը մանրաժապաւենի (Micro-film) վրայ նկարելու:

Այս գործողութիւնը աւարտեցաւ 2001-ին: Մանրաժապաւենի վրայ նկարուեցան «Արեւ»-ի հաւաքածոն (1915-2000), «Յուսաբեր»-ի հաւաքածոն (1916-2000) եւ «Ջահակիր»-ի նոր շրջանի հաւաքածոն (1963-2000): Նկարուած մանրաժապաւեններէն իւրաքանչիւր թերթի խմբագրութեան յանձնուեցաւ տուեալ թերթին օրինակը: Իսկ երեք թերթերուն օրինակներէն մէկական մանրանկարուած հաւաքածոյ յանձնուեցան Հայաստանի Ազգային Գրադարանին եւ ՀԲԸՄ-ի Փարիզի Նուպարեան Մատենադարանին: Հաւաքածոյէն մէկ օրինակ ալ պահուեցաւ Գահիրէի ՀԲԸՄ-ին մօտ:

Հայաստանի Ազգային Գրադարանին հետ համաձայնութիւն գոյացած էր, որ ան պատրաստէ երեք թերթերուն հաւաքածոնէրուն մատենագիտութիւնը, սկսելով նախ «Արեւ»-ի հաւաքածոյով եւ Գահիրէի ՀԲԸՄ-ը յանձնառու եղած էր մատենագիտութիւնը տպելու: Դժբախտաբար, թեքնիք դժուարութիւններ արգելք հանդիսացան որ Ազգային Գրադարանը իրագործէ մանրաժապաւեններու հիման վրայ կազմուելիք մատենագիտութիւնը:

Նշեալ մանրաժապաւեններուն պատրաստութեան հիմնական նպատակն էր փաստագրել եւ հետաքրքրուողներուն մատչելի

դարձնել եգիպտահայության 20-րդ դարու պատմությունը:

Մակայն անոնց պատրաստութենէն յետոյ դիտել տրուեցաւ թէ «Արեւ»-ի եւ «Յուսաբեր»-ի հաւաքածոները կարելոր են հայոց պատմութեան 1915-1923 երկարող ճակատագրական ժամանակահատուածին համար, երբ նկատի ունենանք թէ այդ օրերուն քայքայուած էր Արեւմտահայաստանի հայկական մամուլը, տակաւին չէր կազմաւորուած միջին արեւելեան հայկական մամուլը եւ պատերազմի ու յեղափոխութեան թոհուրոհին մէջ էր կովկասահայ մամուլը:

Այս պարագան մղեց Գահիրէի ՀԲԸՄ-ը կրկին նկարելու «Արեւ»-ի հաւաքածոն (1915-2000), այս անգամ թուանշային դրութեամբ, ինչ որ բաւական ծախսալից գործընթաց մըն էր:

Այս թուանշային հաւաքածոն Հայաստանի Ազգային Գրադարանին յանձնուած է Յուլիս 2010-ին եւ այժմ Գրադարանը ձեռնարկած է անոր նիւթերուն մուտքագրումին ու սկսած՝ զանոնք հետզհետէ ցուցադրել Ազգային Գրադարանի կայքէջին վրայ:

Հաւաքածոյին մուտքագրումին աշխատանքը երբ իր լրումին հասնի, Գահիրէի ՀԲԸՄ-ը պիտի ստանձնէ «Արեւ»-ի թուանշային մատենագիտութեան տպագրութիւնը:

բ- Արաբերէն Թուանշային Հաւաքածոյ

Գահիրէի ՀԲԸՄ-ը Մարտ 2001-էն սկսեալ ձեռնարկած է կարելոր եւ ընդգրկուն ծրագրի մը, որուն ընդհանուր խորագիրն է «ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՄԱՍՈՒԼԻՆ ՄԷՋ, 1878-ԷՆ 1923»:

Ծրագիրը նախատեսած էր տուեալ ժամանակաշրջանին Եգիպտոսի մէջ արաբերէն, անգլերէն եւ Ֆրանսերէն լեզուներով լոյս տեսած՝ Եգիպտոսի Ազգային Գրադարանին մէջ գտնուող բոլոր թերթերուն եւ պարբերականներուն մէջ Հայաստանի եւ հայերու վերաբերեալ նիւթերու փաստագրումը:

Սոյն ծրագիրը իրագործելու համար եգիպտացի պատմաբան

մը՝ Տոքթ. Մոհամէտ ՌիՖաաթ Էլ Իմամ, եւ իր ղեկավարութեան տակ գործող երեք հոգինոց աշխատախումբ մը, շաբաթը հինգ ամբողջական օրեր Եգիպտոսի Ազգային Գրադարանին մէջ պահ դրուած թերթերու եւ պարբերականներու հաւաքածոները այբբենական կարգով քննեցին եւ յարմար դատուած նիւթերը պատճենահանեցին:

Ինչպէս նշուեցաւ, սկիզբը նախատեսուած էր ուսումնասիրել արաբերէն, անգլերէն եւ Ֆրանսերէն լեզուներով լոյս տեսած եգիպտական պարբերականները: Սակայն, աշխատանքի ձեռնարկելէ յետոյ, թէքնիք պատճառներով նկատի առնուեցաւ միայն արաբալեզու մամուլը, որ 312 անուն եգիպտական պարբերականներու կողքին կ'ընդգրկէր նաեւ Ազգային Գրադարանին մէջ գտնուող Եգիպտոսէն դուրս լոյս տեսած արաբալեզու 71 անուն այլ պարբերականներ եւս:

Այսպիսով ուսումնասիրուած պարբերականներուն ընդհանուր քանակը կը հասնէր 383 անուն պարբերականի:

Նիւթերու ընտրութիւնը եւ պատճենահանումը տեւեց շուրջ 10 տարի եւ աւարտեցաւ 2011-ի առաջին կիսուն: Արդիւնքը եղաւ շուրջ 36200 պատճենահանուած էջ, որոնք կազմուելով գոյացան երեք տարբեր չափերու 220 հատորներ (87 հատոր նամակաթուղթի չափով՝ 19121 էջ, 37 հատոր 30 x 42 սմ. չափով՝ 5894 էջ, 96 հատոր 42 x 60 սմ. չափով՝ 11188 էջ):

Հետաքրքրական պիտի ըլլար արձանագրել, թէ պատճենահանուած 383 անուն թերթերէն Եգիպտոսի եւ այլ արաբական երկիրներու մէջ լոյս տեսածներէն զատ, պատճենահանուած են արաբական երկիրներէ դուրս լոյս տեսած 21 արաբալեզու այլ թերթեր հետեւեալ վայրերէն Արժանթին, Նիւ Եորք, Ֆիլատելֆիա, Լոնտոն, Փարիզ, Կ. Պոլիս, Հնդկաստան եւ Ճապ:

Ներկայացուած ծրագրին խորագրէն դատելով, ուշադիր հետեւողը նկատած պիտի ըլլայ որ 1878-ը Սան Ստեֆանօ-ով սկսող

հայկական հարցին միջազգայնացումին տարին է, իսկ 1923-ը Լոզանի Դաշնագրով այդ հարցին սառեցման թուականը:

Այս երկու թուականներուն միջեւ երկարող ժամանակաշրջանին վերաբերեալ նիւթերու փաստագրումը աւարտած ըլլալով, նախատեսուածին պէս այժմ գոյութիւն ունի ցարդ չօգտագործուած աղբիւրներու հարուստ շտեմարան մը՝ հայկական հարցին տարբեր հանգրուաններուն, հայկական ջարդերուն եւ ցեղասպանութեան, ինչպէս նաեւ Եգիպտոսի մշակութային, տնտեսական, կրթական եւ քաղաքական կեանքին մէջ հայերու ունեցած հսկայ ներդրումին մասին:

Օրագրին առաջին հանգրուանին, որ նիւթերու պատճէնահանումի գործողութիւնն էր, յաջորդեց անոնց թուայնացումի գործընթացը, որ իր աւարտին հասաւ 2011-ի երկրորդ կիսուն:

Այժմ ձեռնարկուած է թուայնացած նիւթերու դասաւորումին եւ մուտքագրումին, որմէ յետոյ առաջադրուած է 2012-ի երկրորդ կէսէն սկսեալ ձեռնարկել արաբալեզու երկու մատենաշարներու հրատարակութեան:

Առաջին մատենաշարը, որ նախատեսուած է աւարտել Մեծ Եղեռնի 100-ամեակէն՝ 2015-էն առաջ, կը վերաբերի հայկական հարցին, հայկական ջարդերուն եւ հայոց ցեղասպանութեան:

Աւելորդ է նշել թէ սոյն մատենաշարով ներկայացուելիք նիւթերը շահեկան են եւ կարելոր այն իմաստով որ Եգիպտոսի, արաբական աշխարհի եւ ընդհանրապէս արաբագէտ իսլամական աշխարհի մտաւորականութիւնը պիտի ծանօթացնեն ցեղասպանութեան, հիմնուելով եգիպտացի եւ արաբ թղթակիցներու կողմէ օրը օրին գրի առնուած ականատեսի վկայութիւններու կամ արաբ եւ իսլամ գրողներու կողմէ կատարուած ուսումնասիրութիւններու եւ վկայութիւններու վրայ:

Այս հանգամանքը կարելոր է ջրելու համար թրքական քարոզչական մեքենային այն յերիւրանքը, թէ արեւմտեան մամուլը

Օսմանեան կայսրութեան թշնամի ճակատին մէջ գտնուելով, իրողութիւնները հոն քարոզչական նպատակներով խեղաթիրուած ներկայացուած են:

Այս առիթով կը փափաքէինք ճշդել թէ առաջադրուած հրատարակչական ծրագիրը իր տեսակին մէջ առաջինը չէ:

Որքան որ տեղեակ ենք, ասկէ առաջ հայկական ցեղասպանութիւնը մամուլի վկայութիւններու գծով փաստագրելու համար նման փորձեր եղած են Միացեալ Նահանգներու (New York Times), Գանատայի (The Halifax Herald), Սուրիոյ (El Takaddom) եւ Եգիպտոսի (Al Ahram) թերթերով, իւրաքանչիւր երկրի մէջ հիմնուելով մէկ թերթի տուեալներուն վրայ:

Ասոնցմէ դուրս բացառութիւն կը կազմէ Սուրիոյ մէջ 2004-ին լոյս տեսած Asda'a El Ebada Al Armania Fi Al Sahafa Al Soureya 1877-1930 (Հայկական Ցեղասպանութեան Արձագանքները Սուրիական Մամուլին Մէջ) գիրքը, որ հիմնուած է 33 սուրիական եւ արաբական այլ թերթերու տուեալներուն վրայ:

Մեր ներկայացուցած ծրագրին տարբերութիւնը այն է, որ ան կը պարփակէ ժամանակակից հայոց պատմութեան ճակատագրական 45 տարիներու շրջան մը, աչքի առջեւ ունենալով ոչ թէ միայն մէկ թերթ, այլ՝ արաբական մամուլի 383 օրկաններ, անկախաբար այն հանգամանքէն, որ ցեղասպանութեան փաստագրումին կողքին կը կատարուի նաեւ փաստագրումը հայկական հարցին եւ, ընդհանրապէս, տուեալ ժամանակաշրջանի ընթացքին Հայաստանի եւ հայերու վերաբերեալ լոյս տեսած բոլոր կարեւոր տեղեկութիւններուն:

Միւս տարբերութիւնը այն է, որ հաւաքուած բոլոր նիւթերը (շուրջ 36000 միաւոր) թուայնացած ձեւով պիտի դրուին Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի եւ, ի հարկին, հայրենի հեղինակաւոր կայքէջի մը վրայ եւս:

Անցնելով առաջադրուած երկրորդ մատենաշարին, նշենք թէ

ան պիտի ընդգրկէ փաստագրումը տուեալ ժամանակաշրջանին Եգիպտոսի մէջ նշանակալից դեր ունեցած հայազգի կարկառուն անձնաւորութիւններու գործունէութեան, ինչպէս Եգիպտոսի առաջին վարչապետ Նուպար Փաշա Նուպարեանի, հայազգի արտաքին գործերու նախարարներու, պետական բարձրաստիճան բազմաթիւ այլ կարեւոր դէմքերու, լրագրողներու, մշակոյթի եւ արուեստի գործիչներու, որոնք բոլորն ալ կարեւոր ներդրում ունեցած են Եգիպտոսի հասարակական կեանքին մէջ:

Այս հրատարակչական աշխատանքները երբ իրենց լրումին հասնին, կը յուսանք որ իրագործուած պիտի ըլլայ պատմաքաղաքական եւ մշակութային կարեւոր ծրագիր մը, որ իր բազմաբնոյթ օգուտներուն կողքին կրնայ մեծ նպաստ բերել հայ եւ արաբ յարաբերութիւններու սերտացումին ու խորացումին:

4- ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹԻՒՆ

Այժմ անցնինք հրատարակչական ոլորտին մեջ Գահիրեի ՀԲԸՄ-ին հովանաւորած ինքնուրոյն մէկ ծրագրին:

Եգիպտահայութիւնը բարեբախտութիւնը ունի իր ծոցին մէջ վայելելու ներկայութիւնը երկու տաղանդաւոր եւ գործունէայ խմբավար-երաժշտագէտներու, յանձինս Տեարք Հայկ Աւագեանի եւ Միհրան Ղազէլեանի,* որոնք երկուքն ալ աւարտած են Երեւանի Կոմիտասի անուան պետական երաժշտանոցը:

Անոնք իրենց ծաւալած խմբավարական գործունէութեան կողքին, կը կատարեն նաեւ լուրջ երաժշտագիտական ուսումնասիրութիւններ:

Հարկ է նշել որ, ի պատիւ իրենց, այս երկու արժեքաւոր երաժշտագէտները արուեստի բնագաւառին մէջ հազուադէպօրէն կրկնուող դրական երեւոյթ մը ստեղծած են, ներքին մղումով իրարու հետ սերտօրէն գործակցելով յօգուտ մեր մշակոյթին :

Այս գովելի գործակցութեան պատուաբեր արգասիքը պիտի հանդիսանայ իրենց ներկայացուցած եւ Գահիրեի ՀԲԸՄ-ի հովանաւորած ծրագրին իրագործումը:

Խնդրոյ առարկայ ծրագիրը հարազատօրէն ներկայացնելու համար, հոս կ'արտագրենք 2010 Օգոստոսին Գահիրեի ՀԲԸՄ-ի վարչութեան ուղղուած իրենց նամակէն հատուածներ:

Նկատի ունենալով Գահիրեի ՀԲԸՄիութեան հրատարակչական նախընթաց կարեւոր գործունէութիւնը, որուն մէկ նշանակալի մասը կը կազմէր երաժշտական հրատարակչութիւնը, պիտի

* Յիշեալ երկու երաժշտագէտներուն հակիրճ կենսագրական տուեալները տեսնել այս բաժնի աւարտին:

փափաքէինք Ձեր ուշադրութեան յանձնել առաջարկ մը՝ հիմնուած հետեւեալ կէտերուն վրայ.

1.-2001 թուականէն սկսեալ հաւաքած ենք հայ դասական մեներգիչներու հայերէն եւ ոչ-հայերէն ձայնագրութիւններ (recordings): Այս Հաւաքածոյի քանակը այսօր հասած է մօտաւորապէս հազար միաւորի եւ կը ներկայացնէ շուրջ 100 տարրուան կենդանի-ձայնային պատմութիւն մը, սկսած 1900-ականներու առաջին տասնամեակէն (78 rpm, cylinder) մինչեւ այսօր խտասալիկ եւ տեսասալիկ (CD, DVD):

Անոնց մեծամասնութիւնը գնուած է համացանցի զանազան կայքերէ (eBay, Amazon.com, Berkshire.com, Fnac, Mikrokosmos, Pappageno, ելւն., ելւն.)՝ 8 տարրուան ընթացքին ծախսելով աւելի քան 60 հազար Ե. Ո.: Կուտակուած երաժշտական պատմական եւ գեղարուեստական այս արժէքներուն մէկտեղումը կարելիութիւն կու տայ երկու հնարաւորութեան.

- Ա. Նկատի ունենալով այս հաւաքածոյին կարեւորութիւնը եւ մանաւանդ եզակիութիւնը, անհրաժեշտ է զանոնք թուայնացնելով (mp3) ամփոփել խտասալիկներու եւ տեսասալիկներու վրայ, իւրաքանչիւրին կցելով համապատասխան գրքոյկներ (booklet), այսպիսով ստեղծելով հայ երգային պատմութեան հնարաւորինս համապարփակ հաւաքածոյ:
- Բ. Կատարել ամբողջական մատենագիտութիւն (bibliography) մը գունաւոր ալպոմի տեսքով:

2.-Երեւանի, Փարիզի եւ Գահիրէի գրադարաններէն հաւաքած ենք անուանի սփիւռքահայ երաժշտահասններու՝ Աւետիս Մետուսէնց, Գոհարիկ Ղազարոսեան, Տիգրան Զուհաճեան, Ֆուստ Զահերի (Կարապետ Փանոսեան) ամբողջական գործերու ձեռագիրներու պատճենները, ինչպէս նաեւ Հայ Արդի Ձայնագրութեամբ ԺԹ. դարուն տպագրուած հանրայայտ Պատարագը՝ Կոմիտաս Վարդապետի ձեռագիր բազմաթիւ սրբագրութիւններով, որ

բոլորովին անյայտ մնացած է երաժիշտներուն: Խազագրեալ իր առաջին հրատարակութենէն մէկ ու կէս դար ետք գոնէ այսօր անհրաժեշտ է այս Պատարագի վերահրատարակութիւնը արդէն երաժշտական լայն զանգուածներու համար հասկնալի եւրոպական նոթագրութեամբ՝ կոմիտասեան սրբագրութիւններով հանդերձ: Այս բոլորը մինչեւ այսօր կը մնան անտիպ, մինչդէռ անոնց տպագրութիւնը մեծ նպաստ մը կ'ըլլայ հայ երաժշտութեան համար:

3.-Տարիներու ընթացքին հաւաքած ենք հայ եւ օտար մամուլին մէջ Տիգրան Չուհաճեանի մասին տպագրուած մեծաքանակ նիւթեր, սկսած իր կենդանութեան օրէն մինչեւ այսօր, որոնց հիման վրայ մեր ցանկութիւնն է կազմել Չուհաճեանի ընդարձակ եւ մանրամասն մատենագիտութիւն մը (300 էջ):

Այս բոլորի գիտական ուսումնասիրութեան եւ ապա հրատարակութեան պատրաստման նպատակով համակարգչային շարուածքին եւ խմբագրութեան համար անհրաժեշտ է երկարատեւ տարիներ եւ հիմնարկային աշխատանք: Այս պատճառով, կ'առաջարկենք հիմնել մնայուն հրատարակչութիւն մը՝ «Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի Երաժշտական Հրատարակչութիւն» անունով, ամսական մնայուն պիւտճեով մը:

Հրատարակութիւններուն մեծամասնութիւնը, եթէ ոչ բոլորը, կարելի է իրագործել իբրեւ էլեկտրոնային գիրք (e-Book), որ այսօր բաւական տարածուած է արեւմտեան աշխարհին մէջ: Այսպիսով, հրատարակչութիւնը խնայած կ'ըլլայ թղթային տպագրութեան հետ կապուած հսկայական ծախսերը եւ միաժամանակ համահնչին ընթացած միջազգային թեքնոլոգիի յառաջադիմութիւններուն հետ: Հայկ Աւագեան կը ստանձնէ գիտական ուսումնասիրական մասը, իսկ Միհրան Ղազէլեան կը ստանձնէ Պատարագի Հայ Արդի Չայնագրութենէն եւրոպականի վերածումը, նոթային համակարգչային շարուածքի եւ սրբագրութեան պարտա-

տրութիւնները: Խմբագրական (editing) աշխատանքները պիտի կատարենք համատեղ:

Վերելի ծրագրին ստացումն յետոյ, Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի Վարչութիւնը հանդիպում մը կունենար երկու երաժշտագէտներուն հետ եւ յետ ներկայացում ծրագրին քննարկումին, իրենցմէ կը խնդրէր յաւելեալ լուսաբանութիւններ, որոնք գրաւոր կերպով կը փոխանցուէին, 29 Սեպտեմբեր 2010 թուակիր իրենց նամակով, որմէ կ'արտագրենք ստորեւ տրուած տուեալները:

- 1. Հայ դասական մեներգիչներու հայերէն եւ ոչ-հայերէն ձայնագրութիւններու թուայնացումը (digitalization)՝ mp3, զանոնք ամփոփելով խտասալիկներու (CD) եւ տեսասալիկներու (DVD) վրայ, իւրաքանչիւրին կցելով համապատասխան գրքոյկներ (booklet): Այս հաւաքածոյիս քանակը այսօր հասած է մօտաւորապէս հազար միաւորի եւ կը ներկայացնէ շուրջ 100 տարուան կենդանի-ձայնային պատմութիւն մը, սկսած Ի դարու առաջին տասնամեակէն (78 rpm, cylinder) մինչեւ այսօր (CD, DVD):*
- 2. Հայ դասական մեներգիչներու ձայնագրութիւններու ամբողջական մատենագիտութիւն (bibliography) մը՝ գունատր ալպոմի տեսքով (e-book):*
- 3. Եւրոպական նոթագրութեան վերածելով տպագրել ԺԹ. դարուն Վաղարշապատ տպագրուած խազագրեալ Պատարագի երկու հրատարակութիւնները (երկու տարբեր խմբագրութիւններ), անոնց աւելցնելով Կոմիտաս Վարդապետի ձեռագիր մեծաթիւ սրբագրութիւնները (e-book):*
- 4. Տիգրան Չուհաճեանի ընդարձակ եւ մանրամասն մատենագիտութիւն մը:*

Այս ուղղութեամբ Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի Վարչութիւնը երկու երաժշտագէտներուն հետ կը կնքէր 1 Յունուար 2011-էն սկսող եւ երկամեայ շրջան մը ընդգրկող «Ուսումնասիրական պարապ-

մունք»ի պայմանագրութիւն մը, ըստ որուն երկու երաժշտագէտները սկսան իրենց աշխատանքներուն առաջին հանգրուանին եւ հերթական տեղեկագիրներ կը ներկայացնեն վարչութեան:

Այդ հիման վրայ ուսումնասիրողները 12 Սեպտեմբեր 2011 թուակիր իրենց տեղեկագրով մանրամասներ կու տային մինչ այդ իրենց կատարած աշխատանքներուն մասին:

Աշխատանքը ընթացքի մէջ է եւ կ'ակնկալուի որ նախատեսուած ժամկէտին (Դեկտեմբեր 2012) պիտի աւարտի, որմէ յետոյ պիտի ձեռնարկուի պատրաստուած նիւթերու հրատարակութեան:

Այնուհետեւ պիտի շարունակուին ծրագրին յաջորդ հանգրուաններուն աշխատանքները մինչեւ ծրագրին գործադրութեան լրումի հասնիլը:

ՀԱՅԿ ԱԲԱԳԵԱՆ

Երաժշտագետ, դաշնակահար

Ծնած է 1964-ին, Գահիրե:

1983-ին ասարտած է Գահիրեի Երաժշտանոցի դաշնակի բաժանմունքը (փրոֆ. Մ. Մաթթայի դասարան): Ուսումը շարունակած է Երեւանի Կոմիտասի անուան պետական երաժշտանոցին մէջ (1983-1991), զոր ասարտած է իբրեւ դաշնակահար (փրոֆ. Ա. Գուրգենովի դասարան) եւ երաժշտագետ (փրոֆ. Ն. Թահմիզեանի դասարան):

1991-1994-ին մաս կազմած է Գահիրեի Երաժշտանոցի ուսուցչական կազմին:

Իբրեւ դաշնակահար, Եգիպտոսի ու Հայաստանի մէջ մասնակցած է բազմաթիւ մենանուագներու ու նուագահանդէսներու, իրականացնելով եգիպտացի եւ հայ երաժշտահաններու գործերու առաջին կատարումներ: Ան Եգիպտոսի մէջ առաջին անգամ ըլլալով նուագած է Տիւքայի, Ռ. Շթրաուսի եւ Վակնէրի սոնատները:

Իբրեւ օփերայի մարզիչ (répétiteur), ան պատրաստած է Գահիրեի Օփերայի մէջ առաջին անգամ ներկայացուած եգիպտական գրեթէ բոլոր օփերաները:

1992-2009-ին եղած է Գահիրեի Օփերայի Երգչախումբի օգնական խմբավար (գլխաւոր խմբավար՝ Մօ. Ալտօ Մանիաթօ): 2007-2010-ին հանդիսացած է Աղեքսանդրիոյ Մատենադարանի Քառաձայն եւ Մանկական Երգչախումբերուն զեղարուեստական ղեկավարը:

Իբրեւ երաժշտագետ հեղինակն է բազմաթիւ գիրքերու եւ յօդուածներու հայերէն, արաբերէն եւ անգլերէն լեզուներով:

Հայերէն լեզուով խմբագրած եւ ծանօթագրած է աւելի քան 25 հատոր՝ որոնք կը բովանդակեն ԺԹ. եւ Ի. դարերու հայ երաժշտա-

հաններու անտիպ գործեր (բոլորն ալ հրատարակուած Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի կողմէ): 2001-2007-ին հրատարակած է *Ծիծեռնակ* երաժշտական եռամսեան՝ որ կը բովանդակէ հայ երաժշտութեան մասին գիտական ուսումնասիրութիւններ:

Արաբերէն լեզուով հեղինակն է *Հասան Էլ Պասրի* եգիպտական օփերայի մասին պատմական եւ տեսական վերլուծութեան: Հատորը 2007-ին հրատարակուած է Գահիրէի Արուեստի Կաճառին կողմէ, Կաճառի տնօրէն տորթ. Մատքուր Մապէթի նախաբանով: Ներկայիս աւարտած է եգիպտացի առաջին երաժշտահան Եուսէֆ Կրէյսի ամբողջական գործերու խմբագրութիւնը (12 հատոր)՝ հիմնուած երաժշտահանի ձեռագիրներուն վրայ:

Անգլերէն լեզուով հրատարակած է Արամ Խաչատրեանի discography մը:

Ան պատրաստած է առաջին հայկական օփերայի՝ *Արշակ Բ.ի* (1868) բնագիր տարբերակի միակ քննական խմբագրութիւնը՝ հիմնուած հեղինակի ձեռագիրներուն վրայ: Օփերայի այս խմբագրութիւնը բեմադրուած է 2001-ին, աշխարհի ամենահռչակաւոր օփերայի թատրոններէն մէկուն՝ Սան Ֆրանսիսքօ Օփերային մէջ: Աւագեանի աշխատանքը մեծապէս գնահատուեցաւ միջազգային մամուլին մէջ: Ամերիկեան առաջաւոր օրաթերթերէն մէկը՝ *Սան Ֆրանսիսքօ Քրոնիքլը*, մանրամասն նկարագրեց իր աշխատանքը (26 Օգոստոս 2001), զայն ներկայացնելով իբրեւ «երաժշտագիտական անվեհեր ջանք» (10 Սեպտեմբեր 2001): Բազմաթիւ ազդեցիկ լրագիրներ եւ մասնագիտական պարբերականներ՝ ինչպէս *Օփերա* (Լոնտոն, Սեպտեմբեր 2001), *Ինթերնաշընըլ Հերըլտ Թրիպլին* (17 Հոկտեմբեր 2001), *Օրֆէուս Օփեր Ինթերնացիոնալ* (Պեովին, Մարտ 2002) եւ ուրիշներ, դրուատեցին իր խմբագրական աշխատանքը:

2003-ին, Հայաստանի Կոմպոզիտորների եւ Երաժշտագետների Միութեան յատուկ հրաւերով Երեւանի մէջ կը մասնակցի Արամ

Խաչատրեանին նուիրուած միջազգային համագումարին:

Այժմ կաշխատի հայկական եւ եգիպտական երաժշտութեան վերաբերեալ զանազան ուսումնասիրութիւններու վրայ:

* * *

ՄԻՀՐԱՆ ՂԱԶԵԼԵԱՆ

Ծնած է Պէյրութ, 1962 թուականին: Երաժշտական բարձրագոյն ուսումը ստացած է Երեւանի Կոմիտասի անուան պետական երաժշտանոցէն ներս, զոր գերազանցութեամբ աւարտած է իբրեւ խմբավար 1991-ին (Յովհաննէս Չէքիճեանի դասարան), իսկ իբրեւ երաժշտագէտ 1993-ին (Արթուր Շահնազարեանի դասարան): Որպէս խմբավար 1994-ին ստացած է ասպիրանտուրայի՝ կատարողական արուեստի բարձրագոյն վկայականը՝ գերազանցութեամբ:

Ղեկավարած է.

- Էջմիածնի «Հայկակ» տղայոց երգչախումբը,
- Էջմիածնի թիւ 2 երաժշտական դպրոցի երգչախումբը,
- Էջմիածնի «Թարգմանչաց» երգչախումբը,
- Երեւանի «Գթութիւն» բարեգործական միութեան «Յայսմաւուրք» հոգեւոր երգի երգչախումբը,
- Օշականի «Ս. Մեսրոպ Մաշտոց» եկեղեցւոյ երգչախումբը,
- Էջմիածնի Մայր Տաճարի երգչախումբը,
- Էջմիածնի «Ս. Աստուածածին» եկեղեցւոյ երգչախումբը,
- Թեհրանի «Ս. Սարգիս» եկեղեցւոյ երգչախումբը,
- Թեհրանի Ազգ. Առաջնորդարանի «Գր. Լուսաւորիչ» երգչախումբը,
- Երեւանի Ռոմանոս Մելիքեանի անուան երաժշտական ուսումնարանի երգչախումբը:

Մաս կազմած է նոյն ուսումնարանի դասախօսական կազմին,

ապա գլխավորած հաստատութեան խմբավարական բաժինը:

Պաշտօնավարած է Էջմիածնի Գեորգեան հոգևոր ճեմարանին մէջ:

Էջմիածնի Մայր Աթոռի հովանաւորութեամբ ձայնագրած է խմբերգերու երեք ձայներիգներ նուիրուած Ս. Ծննդեան, Ս. Յարութեան եւ Ս. Վարդանանց տօներուն:

«Յայսմաւորք» երգչախումբով ձայնագրած է «Հայ հոգևոր երգերու ընտրանի» խտասալիկը:

Որպէս երգչախմբային երգիչ մաս կազմած է Հայաստանի պետական ակադեմական երգչախումբին:

Խմբագրած է .

- Դանիէլ Երաժիշտի «Հայաստանը երգերում» ժողովածուի Ա. հատորը:
- «Շարականներու ընտրանի» նոթագրեալ ժողովածուն՝ (Մայր Աթոռի Ս. Էջմիածնի հրատարակութիւն):
- «Վարդանանց երգեր եւ շարականներ» նոթագրեալ հատորը՝ Հայաստանի պետականօրէն քրիստոնէութիւն ընդունելու 1700-ամեակին եւ Վարդանանց ճակատամարտի 1550-ամեակին առիթներով՝ (Մայր Աթոռի Ս. Էջմիածնի հրատարակութիւն):

2003-էն սկսեալ կը պաշտօնավարէ Գահիրէ՝

- որպէս երգի ուսուցիչ՝ Ազգային զոյգ վարժարաններուն մէջ,
- որպէս խմբավար՝
 - Առաջնորդանիստ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ «Շնորհալի» երգչախումբին,
 - Ազգ. Առաջնորդարանի «Արաքս» երգչախումբին,
 - ՀԲԸՄ-ի «Ծիածան» մանկական երգչախումբին,
 - Յուսաբեր Մշակութային Ընկերակցութեան «Ծաղկաստան» մանկական երգչախումբին:

5- ՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆ

Գահիրեի ՀԲԸՄ-ը 2008-էն ասդին, Միութեան Սաթենիկ Չագրը հիմնադրամի միջոցներով, իր մշակութային գործունէութեան ծիրէն ներս կազմակերպած է եգիպտահայ նկարիչներու յաջորդական չորս ցուցահանդէսներ:

Այս ցուցահանդէսներէն մին, որ կազմակերպուած էր 2009-ին Գահիրեի Օփերայի շրջաբակին մէջ գտնուող «Էլ Հանակեր» ցուցասրահին մէջ, ձօնուած էր եգիպտահայ յայտնի նկարիչ Բիւզանդ Կոճամանեանի (1909-1993) ծննդեան հարիւրամեակին:

Սոյն ցուցահանդէսին ներկայացուեցան 19-րդ դարու աւարտէն մինչեւ 21-րդ դարու սկիզբը երկարող շրջանին Եգիպտոսի մէջ գործած եօթը իրերայաջորդ սերունդներու պատկանող 38 եգիպտահայ նկարիչներու գործերէն նմոյշներ: Այս շարքէն դուրս կը մնային քանի մը արուեստագէտներ, որոնց գործերը Եգիպտոսի մէջ գոյութիւն չունէին, կամ ալ եթէ գոյութիւն ունէին՝ կազմակերպիչներուն մատչելի չեղան:

Այստեղ նշենք, թէ սոյն ցուցահանդէսին կազմակերպութեան առիթով արուեստագէտ Հրանդ Քէշիշեանի խմբագրութեամբ պատրաստուեցաւ գունատիպ «քաթալոկ» մը, որ կը պարփակէր ցուցադրուած նկարներէն նմոյշներու արտատպումներ եւ ցուցօնները ստեղծագործած արուեստագէտներուն մասին կենսագրական սեղմ տուեալներ:

Նպատակադրուած ցուցահանդէսին ցուցօնները հաւաքելու եւ զանոնք լուսանկարելով յատուկ «քաթալոկ» մը պատրաստելու համար, հարկ եղաւ դիմել Գահիրեի եւ Աղեքսանդրիոյ մէջ բազմաթիւ անհատներու եւ կարգ մը հայկական կազմակերպութիւններու աջակցութեան, իրենց մօտ գտնուող եգիպտահայ նկա-

րիչներու հաւաքածոներէն նմոյշներ ունենալու համար:

Յուցադրուելիք նկարները հաւաքելու եւ զանոնք վերստին իրենց տէրերուն վերադարձնելու յոգնեցուցիչ պարտականութիւնը Գահիրէի ՀԲԸՄ-ին համար յանձն առած էր դարձեալ տիար Հրանդ Քէշիշեան, որ կարելոր ներդրում ունեցած է Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի նկարչական ցուցահանդէսներու կազմակերպութեան, նկարներու ընտրութեան եւ նկարիչներու կենսագրական տուեալներուն պատրաստութեան մէջ:

Յիշենք նաեւ թէ եգիպտահայ նկարիչներու ստեղծագործութիւնները լուսանկարելու պարտականութիւնը յանձնուած էր եգիպտահայ ծանօթ լուսանկարիչ Վիզէն Վարժապետեանի:

Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի Վարչութիւնը երբ որոշեց լուսանկարելու գործողութեան ձեռնարկել, մտածուեցաւ ներկայացող բացառիկ առիթը օգտագործելով միաժամանակ լուսանկարել գոյութիւն ունեցող հաւաքածոներուն բոլոր նկարները, այդպիսով ստեղծելու եգիպտահայ նկարիչներու Եգիպտոսի մէջ գտնուող նկարներուն վերաբերեալ թուայնացած շտեմարան մը:

Այժմ լուսանկարելու գործողութիւնը աւարտած ըլլալով, գոյութիւն ունի անհատներու կամ կազմակերպութիւններու պատկանող 30 հաւաքածոներէ առնուած շուրջ 800 թուայնացած պաստառ հաշուող արխիւ մը:

Սոյն արխիւէն շուրջ 500 նկարներ, զանոնք ստեղծագործած արուեստագէտներուն կենսագրական տուեալներով հանդերձ, 2012 Յունիսէն սկսեալ մնայուն կերպով պիտի տեղադրուին Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի կայքէջին վրայ:

Ծրագրուած է նաեւ հետագային նոյնը, աւելի մանրամասն տուեալներով, գունատիպ ալպոմով մը հրատարակել:

Այս բոլոր աշխատանքներուն մէջ խմբագրական բաժինը յանձն առած է արուեստագէտ Հրանդ Քէշիշեան:

ՀՐԱՆԴ ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Ծնած է Գահիրե 1947-ին:

1966-71 ուսանած է Գահիրեի Գեղարուեստից կաճառին մեջ (Գեղանկարչութեան բաժին): 1955-էն 1966, ապա նաեւ 1972-ին երաժշտական մասնաւոր դասերու հետեւած է Սօ. Եղուարդ Յակոբեանի, Օր. Նուարդ Տամատեանի ու սովետ մասնագէտ Ճիվանի Միխայելովի մօտ:

1974-ի սկիզբը բնակութիւն հաստատած է Երեւանի մեջ, այնտեղ ապրելով մօտ 16 տարի:

1989-ի Հոկտեմբերին վերադարձած է Գահիրե, ուր կ'ապրի մինչեւ այսօր:

Արուեստագէտը ցարդ որպէս նկարիչ ստեղծած է աւելի քան 2300 գործեր, իսկ որպէս երաժշտահան՝ մօտ 100 երկ:

Գահիրեի մեջ կազմակերպած է չորս նկարչական ցուցահանդէսներ (1972, 1973, 1990 եւ 2010) ներկայացնելով իր գործերը:

2007-ի Դեկտեմբերին Հելիոպոլսոյ Պըլըքտանեան հանդիսասրահին մեջ, Բարեգործականի մանկապատանեկան «Ծիածան» երգչախումբի կատարումով ներկայացուած է Քէշիշեանի «Ծոյլ Կատուն» Օփերեթը (խմբավար Սօ. Միհրան Ղազէլեան):

Քէշիշեան 1996-էն սկսեալ ու մինչեւ այժմ բեղուն գործունէութիւն մը ունեցած է, իրականացնելով տարբեր բնոյթի 12 մշակութային ծրագրեր, որոնք կարելի եղած է իրագործել շնորհիւ Գահիրեի ՀԲԸՄ-ի Սաթենիկ Չագրը Հիմնադրամին:

6- «ՊԱՏՄԱԳՐԱԿԱՆ» ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹԻՒՆ

Գահիրեի ՀԲԸՄ-ը կը հովանաւորէ եգիպտական համալսարաններէ շրջանաւարտ այն ուսանողները, որոնք իրենց բարձրագոյն ուսումը աւարտելէ յետոյ հայկական թեմա մը կ'ընտրեն իրենց մասնագիտական կամ տոքթորական թեզը պաշտպանելու համար:

2002-էն ցարդ այս դրութենէն օգտուած են 7 ուսանողներ, որոնց թէզերուն նիւթերը կու տանք ստորեւ:

Համալսարան	Թուական	Թեմա
Աղեքսանդրիա Գրականութեան Ֆակուլտէտ	2002-2004	Հայաստանի Դերը Հռոմէացիներու եւ Պարթեւներու Պայքարին Մէջ
Աղեքսանդրիա Տամանհուրի Ճիւղ Գրականութեան Ֆակուլտէտ	2006-2008	Նուպար Փաշա եւ Եգիպտական Քաղաքականութիւնը (1842-1895)
Աղեքսանդրիա Գրականութեան Ֆակուլտէտ	2009-2012	Հայերը Իսթանպուլի Մէջ (1839-1878)
Աղեքսանդրիա Գրականութեան Ֆակուլտէտ	2009-2012	Բրիտանիա եւ Հայկական Հարցը Օսմանեան Պետութեան Մէջ (1878-1896)

Համալսարան	Թուական	Թեմա
Աղեքսանդրիա Գրականության Ֆակուլտետ	2010-2012	Ցարական Ռուսաստան եւ Հայկական Հարցը Օսմանեան Պետութեան Մէջ (1878-1896)
Տամանհուր Գրականության Ֆակուլտետ	2011-2012	Եագուպ Արթին Փաշա եւ Իր Դերը Եգիպտական Կեանքին Մէջ
Տամանհուր Գրականության Ֆակուլտետ	2012-2014	Միացեալ Նահանգները եւ Հայկական Հարցը (1915-1923)

Գահիրէի ՀԲԸՄ-ը այս թէգերը պաշտպանող իւրաքանչիւր ուսանողի կը յատկացնէ երկու տարի կամ աւելի տեւող շրջանի մը համար քաջալերական ամսաթոշակ մը, մինչեւ թէգին պատրաստութեան աւարտը:

Միութիւնը միաժամանակ թէգերու պատրաստութեան ամբողջ տեւողութեան ամսական յատկացում կը կատարէ իւրաքանչիւր ուսանողի խորհրդատու դասախօսին՝ իր կատարած վերահսկողական աշխատանքին համար:

Ընթերցողը վերոնշեալ թեմաներուն ծանօթանալով անմիջապէս պիտի անդրադառնայ թէ այս դրութեամբ հայոց պատմութեան իրազեկ եգիպտացի երիտասարդներու սերունդ մը պիտի կազմաւորուի:

Յատկանշական է որ թեմաներուն մեծամասնութիւնը կը վերաբերի հայկական հարցին:

Այս կարեւոր գործունէութեան մղիչ ոյժը կը հանդիսանայ եգիպտացի պատմաբան Տոքթ. Մոհամետ Ռիֆաաթ Էլ Իմամ, որ, ի հարկէ, կը վայելէ Գահիրէի ՀԲԸՄ-ի հովանաւորութիւնը եւ ամբողջական զօրավիգը:

Նշեալ թեզերուն պաշտպանութենէն յետոյ, ՀԲԸՄ-ը ծրագրած է, յետ գնահատումի, զանոնք հրատարակել: Նկատի առնուած է նաեւ նոյն ուսանողները ներգրաւել «Հայաստանը եւ Հայերը Արաբական Մամուլի Մէջ» ծրագրին հարուստ շտեմարանին վրայ հիմնուելով նոր ուսումնասիրութիւններ պատրաստելու աշխատանքին մէջ:

ՎԵՐՋ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	Էջ
Մուտք	3
1- Տպագիր Գիրքեր	7
2- Մամուլ (Տպագիր Եւ Թուանշային)	17
3- Մամուլի Թուանշային Հաւաքածոներ	21
4- Երաժշտական Հրատարակչութիւն	27
5- Նկարչական Հրատարակչութիւն	37
6- «Պատմագրական» Գործունէութիւն	41